

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Samhällskunskap

Fostransuppdraget

En kvalitativ studie gällande lärarstudenters förhållningssätt och
upplevelser kring fostran och värdegrund i lärarutbildningen

Examensarbete i Samhällskunskap

Termin: HT13

Författare: Mirna Alijagic

Handledare: Ann-Kristin Jonasson

Uppsatsens längd: 9203 ord

Titel: Fostransuppdraget

Författare: Mirna Alijagic

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: HT13

Handledare: Ann-Kristin Jonasson

Abstract

Bakgrund: Läraruppdraget innebär, förutom att lära ut ämnena i vilka lärare är specialiserade, att fostra elever till goda och demokratiska samhällsmedborgare. Det finns i skolans styrdokument fastställt att alla lärare i skolans värld ska överföra ett kulturarv av värden, traditioner, språk och kunskaper till eleverna. Värdepedagogisk teori utgör det teoretiska ramverket för uppsatsen i och med att fostransuppdraget har sin upprinnelse i värdegrunden. Tidigare forskning har visat att det finns olika uppfattningar kring hur värdegrundsbegreppet ska behandlas samt vad det innebär. Är det så att lärarstudenter upplever att deras verktyg för fostransuppdraget inte är nöjaktiga beror det på lärarutbildningen.

Syfte: Syftet är att, mot bakgrund av hur fostransuppdraget skrivs fram i lärarutbildningens kursplaner för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde, samt läroplanerna Lpo94 och Lpf94 analysera i vilken utsträckning lärarstudenter upplever sig fått verktyg för att genomföra detta och hur lärarstudenter upplever och förhåller sig till fostransuppdraget samt värdegrunden vilka finns nämnda i kurs- och läroplaner.

Metod: Jag har gjort en kvalitativ studie genom intervjuer med lärarstudenter för grundskolans senare år samt gymnasiet med samhällskunskap som ett av sina ämnen med bakgrund mot lärarprogrammets kursplaner för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde, samt även läroplaner från år 1994 då berörda respondenter påbörjade sin utbildning när dessa var aktuella. I analysen använder jag tematisk analys för att kategorisera upp insamlad data i olika teman, vilka är fostran och värdegrund.

Resultat: Jag har funnit olika förhållningssätt till fostransuppdraget bland respondenterna. De förhållningssätt till fostransuppdraget som kan urskiljas är avlastning, föräldrarelation, uppfostran, konflikthantering, vägledning, förebildsuppdrag och förmedling av demokratiska värderingar. Det finns även tydliga uttryck för viss osäkerhet, ängslighet och känsla av otillräcklighet. Vi finner även uttryck för en önskan av handfasta och konkretiserande exempel från lärarutbildningen gällande hur fostransuppdraget faktiskt ska tillämpas. Kritik riktas mot föreställningen att den verksamhetsförlagda utbildningen ska vara den enda möjlighet att utveckla ens kännedom och prövning gällande fostransaspekten. Likaså råder osäkerhet gällande värdegrundsbegreppet bland intervjupersonerna. Samtidigt som vissa föreställningar kring begreppet presenteras urskiljs hur begreppet uppfattas som mycket brett och som en tolkningsfråga.

Sökord: Fostran, värdegrunden, skolan, lärarutbildning, lärarstudenter

Innehåll

Abstract	2
1 Inledning.....	4
1.2 Syfte	7
1.3 Teori och forskningsläge	8
2 Frågeställningar	12
3 Urval.....	13
3.2 Genomförande.....	14
3.3 Giltighet	17
3.4 Etiska överväganden.....	17
3.5 Förförståelse.....	18
4 Resultat och analys	18
4.2 Kursplaner på lärarutbildningen för samhällskunskap HT07	19
4.3 Kursplaner på lärarutbildningen för AUO	20
4.4 Lpo94 och Lpf94	20
5 Lärarstudenters upplevelse av verktyg och förhållningssätt till fostransuppdraget och värdegrunden på lärarprogrammet	21
5.2 Förhållningssätt till fostransuppdraget.....	22
5.3 Analys av lärarstudenternas förhållningssätt till fostran och upplevelser av i vilken utsträckning verktyg beretts	25
6 Förhållningssätt till värdegrunden	25
6.2 Analys av lärarstudenternas förhållningssätt till värdegrunden och upplevelser av i vilken utsträckning verktyg beretts	27
7 Slutsatser	28
7.2 Metoddiskussion	29
8 Betydelse för lärarprofessionen.....	30
9 Litteraturförteckning	31
10 Bilagor.....	35

1 Inledning

Läraruppgdraget har kommit att bli mer omfattande än någonsin där kunskap och fostran är i centrum. Det är främst fostransaspekten som utgör kärnan i uppsatsen. Läraruppgdraget innebär inte enbart att lära ut de ämnen i vilka lärare är specialiserade utan även att fostra och socialisera elever till att bli goda och demokratiska samhällsmedborgare. I och med grundskolans införande 1962 gjordes anspråk på att skapa en likvärdig skola för alla. Oavsett faktorer såsom social eller ekonomisk tillhörighet skulle alla barn och ungdomar ges lika möjligheter till utbildning och ett övergripande syfte blev att utbilda ansvarsfulla samhällsmedborgare genom att initiera elever till allmänt erkända och reproducerade kunskaper samt även integrera dem in i majoritetskulturen i och med att lära sig fatta demokratiska beslut¹.

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förändra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla².

Det är Sveriges riksdag och regering som styr bestämmelser kring skollag, läroplaner samt kursplaner. ”Skolan ska verka för att demokratins idéer förs vidare och upprätthålls. Elevernas kunskap och världsbild ska bygga på demokratiska värden”³. Fostransaspekten kan ses som ett upplevt behov ifrån politiskt håll att säkerställa demokratins värden genom dess vitalisering i skolans fostransuppdrag. Fostransuppdraget är därmed av stor betydelse. Skolan utgör en del av den socialisationsprocess som innebär att barn och unga tar till sig kunskaper, värden och normer, samt vanehandlingar och beteendemönster vilka vilar på dessa kunskaper, värden och normer. I och med detta innebär det att skolan har en moralisk påverkan på elever och i lärares uppgifter ingår att fostra eleverna i enlighet med dessa värden och normer, vilket skrivs fram i skolans läroplan⁴.

4 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en

¹ Premfors & Roth. *Deliberativ demokrati*, s. 78-79

² Skolverket: Lpo94, s. 1

³ Sveriges Riksdag.

⁴ Skolverket: Lpo94 & Thornberg, Robert. *Värdepedagogik i skolans vardag: Interaktivt regelarbete mellan lärare och elever*, s. 33

livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor⁵.

För att förtydliga hur min studie kommer att behandla denna aspekt kan begreppet *fostran* behöva utvecklas kort. Fostran i skolan syftar till att bevara och förmedla de grundläggande värdena vilket vårt samhälle vilar på samtidigt som den syftar till att belysa betydelsen av medborgares inflytande när det kommer till att påverka olika samhällsstrukturer. Törnvall diskuterar problematiken som kan uppstå vid bestämning av fostransmålet och menar, med bland annat hänvisning till forskning gjord vid Oxfords universitet gällande fostransuppfattning, att det är svårt att fastställa vad en fostrad människa är. Läroplanens mål skulle därmed kunna tolkas på så många olika sätt då varje lärare har sin egen uppfattning av vad som skulle vara bra för eleverna⁶. Jag återkommer senare till problematiken kring denna aspekt av osäkerhet och olika tolkningar gällande fostran samt värdegrundsfrågor.

Jag anser att fostransuppdraget som lärare har är oerhört betydelsefullt och jag lutar mig mot Ekman och Pilos utgångspunkt gällande att skolans speciella ansvar för att förankra demokratiska värderingar är utifrån ett slags system- eller samhällsperspektiv. Dessa menar att skolan i vårt politiska system är den fostrande institutionen vilken står under direkt politisk kontroll och de väljer att kalla detta för ”en politiskt initierad demokratisk socialisation”⁷. Så som samhällsdebatten ser ut tycks skolan många gånger framstå som syndabock när det kommer till fostransaspekten. Detta är, på sätt och vis, förståeligt med tanke på att det just är skolan som institution – och enbart skolan – som fått detta demokratiska uppdrag. I och med detta ser jag fostransuppgiften som lärare har som ett relevant forskningsproblem att undersöka på grund av att om det är så att lärarstudenter upplever att deras verktyg för fostransuppdraget inte är tillräckliga eller tillfredställande bär lärarutbildningen det största ansvaret för detta.

⁵ Sveriges riksdag: Skollagen (2010:800)

⁶ Törnvall. *Skolan skall fostra – men hur? En analys av forskningen kring fostran i skolan*, s. 52

⁷ Ekman & Pilo. *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*, s. 9

Det är även intressant att undersöka vilket förhållningssätt som lärarstudenter faktiskt har gentemot fostransuppdraget och därmed värdegrundsbegreppet. För att kunna uppfylla kriterier och mål kopplade till fostransuppdraget och för att lärare därmed ska kunna tillämpa uppgiften på bästa möjliga sätt, bör lärarutbildningen vara den instans vilken tillgodoser lärarstudenter med diverse instrument för detta betydande uppdrag. Det är alltså av stor betydelse att lärarstudenter får tillräckliga verktyg och förhållningssätt när det gäller fostransuppdraget samt kännedom och innebörd av värdegrundsbegreppet för att dels känna sig trygga i sin kompletta lärarroll och dels för att uppfylla kompetenskraven som finns för lärare. Lärarnas Riksförbund antog tillsammans med Lärarförbundet 2001 gemensamma yrkesetiska principer för lärare, vilka bland andra är:

Lärare förbinder sig att i sin yrkesutövning ta ansvar för elevernas kunskapstillväxt, stödja deras personliga utveckling och skapa goda betingelser för varje elevs lärande, utveckling, och

Lärare har ett viktigt uppdrag i samhället, att ansvara för kommande generationers grundläggande utbildning och fostran⁸.

Tidigare forskning har undersökt studenters upplevelser beträffande deras utbildning vilket är bredare forskning än vad jag i min uppsats är ämnad att göra. När det kommer till demokratiuppdraget finns även sådana undersökningar men då med fokus på tjänstgörande lärare. Det jag inte heller kommit över i tidigare forskning gäller studier vilka enbart behandlar lärarstudenter som har samhällskunskap som inriktning, vilket jag i min uppsats gör. Det finns heller inte någon tidigare forskning av studenters upplevelser eller förhållningssätt gällande fostransaspekten och värdegrundsbegreppet. Då jag menar att detta är av stor betydelse och att fostransuppgiften främst är koncentrerad och tydlig i ämnet samhällskunskap, med senare hänvisning till ämnesplan för samhällskunskap, ser jag denna uppsats fylla en lucka i forskningen.

I och med bildandet av Värdegrundsprojektet⁹ 1999 på uppdrag av Utbildningsdepartementet var syftet att stimulera arbetet med skolans demokratiska uppdrag. Varför jag väljer att även innefatta demokratibegreppet i min uppsats är för att begreppet ”värdegrunden” härmed syftade på de grundläggande demokratiska värderingar som enligt Skollagen samt Lpo94 och

⁸ Lärares yrkesetik – Principer

⁹ Sveriges Riksdag. *Värdegrundsprojektet. Organ inom Regeringskansliet.*

Lpf94 skulle prägla skolans hela verksamhet¹⁰. Härmed väljer jag att min uppsats innefatta samtliga begrepp: fostran, värdegrund och demokrati med särskild tonvikt vid de två första. Detta innebär inte att begreppen inte är kopplade till varandra, tvärtom, utan detta gör jag för att undersöka om det finns olika uppfattningar kring begreppen bland lärarstudenterna.

Morberg och Fransson menar att lärarrollen är mer svårgripbar och mer komplicerad idag än tidigare. Dagens grundläggande lärarutbildningar är inriktade mot att utveckla professionella värden, personliga ställningstaganden, professionell kunskap och förståelse, och är i minst omfattning inriktad mot de professionella färdigheterna i det praktiska handlandet¹¹. Ideologisk styrning syftar på styrning av innehållet i verksamheten och kan ske direkt dels genom statens upplagda mål för verksamheten och dels genom styrning över exempelvis lärarutbildningar¹². Visar studien att lärarstudenter inte är trygga i fostransrollen öppnar detta upp för vidare forskning gällande vad detta kan komma att innebära för lärarens yrkesroll. Jag menar att forskningsproblemet är intressant då det främst är lärarutbildningen som ska tillgodose lärarstudenter med såväl goda ämneskunskaper likaväl som en trygg och stabil grund i arbetet med fostransuppdraget som lärare har.

1.2 Syfte

Syftet är att, mot bakgrund av hur fostransuppdraget skrivs fram i lärarutbildningens kursplaner samt läroplanerna Lpo94 och Lpf94 analysera om lärarstudenter i samhällskunskap upplever sig fått tillräckliga verktyg för att genomföra detta och hur lärarstudenter upplever och förhåller sig till fostransuppdraget och värdegrunden i kurs- och läroplaner.

Lpo94 avsåg läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet medan Lpf94 avsåg läroplanen för de frivilliga skolformerna, såsom gymnasieskolan.

Detta innebär därmed att jag med hjälp av värdepedagogisk teori samt läroplansteori i en tematisk analys presenterar olika förhållningssätt lärarstudenter har gentemot fostransuppdraget och även i vilken utsträckning de upplever att de har verktyg för fostransuppgiften.

¹⁰ Ekman & Pilo. *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*, s. 63

¹¹ Fransson & Morberg. *De första ljuva åren – lärares första tid i yrket*, s. 158-165

¹² Jarl & Rönnberg. *Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum*, s. 28

Detta gör jag i) genom att intervjua lärarstudenter i samhällskunskap med fokus på deras upplevelser av hur fostransuppdraget och värdegrundsbegreppet behandlats på lärarutbildningen ii) mot bakgrund av en genomgång av kursmål för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde på lärarprogrammet samt läroplaner från 1994. Detta innebär att uppsatsen har en tvådelad undersökning för att nå ett syfte.

1.3 Teori och forskningsläge

Värdepedagogik handlar om den fostran eller moraliska påverkan som skolan och lärarna bedriver i relation till sina elever, vilket var en fråga tidigt inom samhällskunskap och filosofi. Den huvudströmning inom det värdepedagogiska fältet som jag använder betecknas *traditionalistisk*¹³. Den traditionalistiska värdepedagogiken vilar på en överföringsmodell där samhällets moraliska värden betraktas som nödvändiga för att hålla samman en viss kultur och därmed är det skolans uppgift att överföra dessa värden till eleverna. I och med det är värdepedagogisk teori den teoretiska utgångspunkten för uppsatsen. Jag menar att den är relevant på grund av att fostransuppdraget har sitt ursprung i värdegrundsbegreppet samt då alla skolans styrdokument, såsom kurs- och läroplaner vilka jag behandlar, är bestämmelser från vår riksdag och regering och därmed ett redskap från politiskt håll att överföra och återskapa värderingar vilka präglar det svenska samhället. För att förtydliga detta kommer jag nedan att presentera begreppet i sig samt forskning gällande värdepedagogik.

Värdepedagogik är den aspekt av den pedagogiska praktiken som resulterar i att moraliska eller politiska värden såsom normer, dispositioner och färdigheter som bygger på sådana värden förmedlas till eller utvecklas hos elever. Begreppet syftar på den fostran som skolan och lärarna utövar i relation till sina elever. Moraliska värden som finns i samhället bedöms som nödvändiga eftersom dessa anses utgöra det kitt som håller samhället eller kulturen och dess medlemmar samman. Därmed är skolans uppgift att förmedla dessa värden till eleverna. Värdepedagogikens syfte är att ge stöd åt elever för att skapa mening och insikt i de moraliska frågorna¹⁴.

Det finns olika uppfattningar bland forskare inom utbildningsfilosofi och utbildningspolitik där teoretiska studier pågår vilka söker svar på frågor som ”vilka värden ska skolan förmedla

¹³ Durkheim. *Moral Education*, s. 144

¹⁴ Thornberg. *Värdepedagogik i skolans vardag: Interaktivt regelarbete mellan lärare och elever*, s. 2-4

till eleverna?” och ”hur ska detta gå till?”. Detta använder jag för visa på att det finns olika uppfattningar gällande hur fostransuppdraget ska tillämpas och utformas samt att det även här saknas enhällighet. Forskningen spänner mellan två olika poler: forskare som menar att skolan har ett fostransuppdrag gällande att förmedla särskilda värden vilka är centrala i samhället och forskare som menar att skolans uppgift är att lära eleverna normkritiskt tänkande vilket i sin tur kommer att leda till att de själva blir medvetna och kritiska till normer i samhället¹⁵.

Ekman och Pilo väljer att kategorisera skolans demokratiuppdrag i följande aspekter: demokratiska värderingar, medborgerliga förmågor och kunskaper om politik och samhällsfrågor. Med bakgrund av kursplanen för samhällskunskap på gymnasieskolan lutar sig tolkningar av de olika begreppen. Den första aspekten, demokratiska värderingar, syftar till tolerans, jämlikhet, respekt för mänskliga rättigheter, solidaritet. Den andra aspekten, medborgerliga förmågor, syftar till praktiska förmågor såsom att vara källkritisk, ansvarstagande och delaktig. Till sist syftar kunskaper om politik och samhällsfrågor på teoretisk kunskap om hur den svenska demokratin fungerar, nationella minoriteter samt europeiska och globala frågor¹⁶. Med bakgrund av dessa begrepp förklarar jag samhällskunskapslärares fostransuppdrag. Jag knyter även an till en av klassikerna inom pedagogisk vetenskap, Deweys ”Demokrati och utbildning” då jag ser delar ur den vara relevant för min studie på grund av att den analyserar förhållandet mellan utbildning och demokrati. Dewey bygger hela sin framställning fram utbildningens betydelse i en demokratisk gemenskap¹⁷.

För den första undersökningen, gällande kartläggning av kursmålen för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde på lärarprogrammet samt Lpo94 och Lpf94 vilar studiens teoretiska utgångspunkt även på läroplansteoretisk forskning, vilken Lundgren menar studerar ”hur utbildningsprocessers mål, innehåll och metodik formas i ett visst samhälle och en viss kultur”¹⁸. De centrala elementen i läroplansteori är styrning och kontroll, då varje läroplan innebär en styrning av en påverkansprocess och då varje styrning kräver någon form av kontroll¹⁹. Läroplansteori används således för att jag inte enbart analyserar kursmål på

¹⁵ Skolverket. *Är forskarna överens?*

¹⁶ Ekman & Pilo. *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*, s. 58-60

¹⁷ Dewey. *Demokrati och utbildning*, s. 141

¹⁸ Lundgren. *Att organisera omvärlden – En introduktion till läroplansteori*, s. 20

¹⁹ Ibid, s. 17

lärarprogrammet för samhällskunskap utan för att hela studien i grund och botten bygger på Lpo94 och Lpf94:s föreskrifter gällande fostransuppdraget. Motivet för teorins relevans för min studie bygger på att Lundgren menar att läroplanen är samhällets anspråk på uppfostran och utbildning²⁰. Läroplanen finns för att elever ska förstå och lära sig hur de ska leva och vad som behövs för att grupper och även samhället ska bestå. Det är en fråga om att överföra kunskap vi som grupp eller kultur utvecklat samt även en fråga om att se till att människor behandlar varandra på ett, vad vi anser, bra sätt²¹. På 1700-talet, i och med skolplikten, försköts frågor gällande normer för fostran i skolan från kyrkan till staten²².

Tidigare forskning gällande demokratiuppdraget har gjorts på lärare och andra skolledare. Resultat från Marika Sannes rapport visar att lärare generellt är positiva till demokratiuppdraget och lärarna menar att uppdraget i huvudsak handlar om att fostra elever till framtida demokratiska samhällsmedborgare. Av de lärarna Sanne intervjuade menar samtliga att ingen utbildning gällande demokrati eller demokratiskt arbete i skolan har skett under vare sig deras grundutbildning eller fortbildning. Även i Niclas Rönnströms studie gällande demokratiskt arbete kan vi skönja att skolledare anser demokratiskt arbete som viktigt dock är de oeniga gällande vad det innebär²³.

I en undersökning gällande svenska lärares uppfattning om och inställning till fostran framkom att lärare har en önskan att utveckla normer i skolan och också medverka till att normer som finns fungerar. Denna studie syftar till uppsatsens frågeställning gällande upplevelser kring fostransuppdraget. Studien visade att det etiska samtalet är något som är av stor betydelse för lärarna och att de vill se fostran som en del av hela skolsituationen. Även om läraren inte säger sig vilja vara uppfostrare så finns i djupet en önskan att förmedla de ideal och värderingar som man finner bäst. En av frågorna som ställdes vid undersökningen var vad läraren anser att skolan skall fostra. I ordning svarade lärarna: tolerans, respekt för människans egenvärde och demokrati²⁴. Vidare forskning gällande lärarutbildningen och erfarna lärare visar att utbildningen inte förberett lärarstudenterna för deras kommande moraliska ansvar eller bidragit för att de ska behandla etiska frågor observant. Granskning

²⁰ Ibid, s. 231

²¹ Sandberg i Holmqvist. *Skolan och läraruppdraget – att bli och vara lärare*, s. 217

²² Uljens. *Didaktik – teori, reflektion och praktik*, s. 57-58

²³ Premfors & Roth. *Deliberativ demokrati*, s. 81-82

²⁴ Törnvall. *Skolan skall fostra men hur? En analys av forskningen kring fostran i skolan*, s. 10-11

visade vidare att utbildningen inte hade givit studenterna nödvändiga begrepp, teorier eller modeller för att kunna reflektera och samtala om etiska frågor²⁵.

Jag använder relevant forskning gällande lärarstudenters upplevelser beträffande sin utbildning för att visa på att lärarstudenter genomgående varit tämligen otillfredsställda med delar i utbildningen, vilka inte avser ämneskunskaperna. Lärarnas tidning granskade vad studenter som började på den nya lärarutbildningen 2011 tycker om sin utbildning. Resultatet visade att var tredje student ansåg att utbildningen i ganska eller mycket låg utsträckning har förberett dem för läraryrket²⁶. Här är jag medveten om att den nya lärarutbildningen givetvis följer den nya läroplanen, Lgr11, men då den inte skiljer sig markant med tidigare läroplanerna (Lpo94 och Lpf94) gällande värdegrunden och skolans uppgift ser jag undersökningen som relevant. En annan rapport verkställd av Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet vilken också behandlade lärarstudenters åsikter gällande lärarutbildningen visade att studenterna är nöjdare med sina ämnesstudier än med det allmänna utbildningsområdet, 54 procent jämfört med 18 procent²⁷. Vidare visar utvärderingar från 1995 och framåt hur pedagogikens ställning har försvagats i lärarutbildningen. Enligt Högskoleverkets bedömargrupp råder stor osäkerhet kring didaktikbegreppet gällande både tolkning och användning. Kunskaper om lärandeprocesser anses ofta som en betydande uppgift i läraryrket och för lärarutbildningen när lärarna själva uttalar sig. Undersökningen visar dock att enbart en tredjedel anser sig vara väl förberedda inom detta kunskapsområde²⁸. Varför pedagogik och didaktik undervisningen tas med i detta avsnitt är för att det främst ges utrymme för diskussioner gällande värdegrunden under kurserna allmänt utbildningsområde, vilket till stor del innefattar pedagogik och didaktik. Detta kan även knytas an till den teoretiska genomgång Mona Holmqvist presenterar av internationella forskningsartiklar, med bakgrund av Ben-Peretz, om vad som är en lärares kompetens. Bortsett från kunskaper om pedagogiska principer samt kunskap om det ämne man undervisar i har mål såsom förståelse för samhället i stort, globalisering, mångkulturalitet och social utveckling tillkommit²⁹.

²⁵ Ibid, s. 189

²⁶ Lärarnas tidning: "Lärarstudenter: Ge oss mer metodik."

²⁷ Lärarnas Riksförbund & Lärarförbundet. *Lärarutbildningen måste förbättras*, s. 3

²⁸ SOU 2008:109, s. 130-135

²⁹ Holmqvist. *Skolan och läraruppgiften – att bli och vara lärare*, s. 17

Morberg och Franssons forskning gällande lärares första tid i yrket är även hithörande på grund av vilket utslag den gav. Jag använder denna forskning för att i min analys av intervjuer visa på och styrka enhällighet som råder gällande särskilda upplevelser lärarstudenterna delar. I Morberg och Franssons antologi utgör nya lärares subjektiva upplevelser det centrala temat. Det är även betydelsefullt att nämna att dessa har genomgått utbildningen med Lpo-94s skolplan. Det framkommer tydligt att läraren både skall verka som ”kompetent och lite av en modersgestalt”. De menar att deras syn på lärarrollen har förändrats under utbildningens gång och under tiden som verksamma lärare. De sammanfattar senare sin utbildning som präglad av ställningstaganden. ”Vi skall själva komma till insikt om vilken människosyn, kunskapssyn och samhällssyn vi har. Vi skall själva forma vår lärarroll”³⁰.

Mot bakgrund av denna genomgång kommer jag härmed att arbeta med följande frågeställningar.

2 Frågeställningar

- Vilka begrepp med koppling till fostransuppdraget och värdegrunden finns i kursmålen på lärarutbildningen för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde?
- Vilka begrepp med koppling till fostransuppdraget och värdegrunden finns i Lpo94 och Lpf94?
- Vilka förhållningssätt kan urskiljas bland lärarstudenterna till fostransuppdraget?
- Vilka förhållningssätt kan urskiljas bland lärarstudenterna till värdegrunden?

Analysen görs mot bakgrund av en genomgång av vilka begrepp med koppling till fostransuppdraget och värdegrunden som finns i kursmålen på lärarutbildningen för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde och vilka begrepp med koppling till fostransuppdraget och värdegrunden som finns i Lpo94 och Lpf94. Jag behandlar även i vilken utsträckning lärarstudenterna upplever att de fått verktyg på lärarprogrammet för fostransuppdraget. Som nämnt i inledningen kommer jag även att behandla demokratibegreppet då det finns en relevant koppling till begreppet enligt den teoretiska bakgrund jag presenterat, både i relation till fostran likaväl som till värdegrunden.

³⁰ Fransson & Morberg, *De första ljuva åren – lärares första tid i yrket*, s. 32-35

3 Urval

I studien har ett målinriktat urval gjorts eftersom jag främst är angelägen om att studien behandlar lärarstudenter för grundskolans senare år samt gymnasiet. Utöver detta består studien enbart av de studenter som har samhällskunskap som ett av sina ämnen. Motivet som finns bakom just detta urval är att samhällskunskapslärare bär på ett större ansvar eller helt enkelt viss medvetenhet när det kommer till fostransuppgiften i och med ämnesplanens uppbyggnad än lärare i andra ämnen³¹. I och med detta bär dessa lärare ett större ansvar även gällande värdegrunden och demokratiuppdraget, ”... tillsammans är det undervisningsinnehållet i So-ämnena som mest direkt svarar mot skolans demokrati- och värdegrundsuppdrag”³². Samtliga lärare inom den svenska skolan har givetvis ett ansvar gällande att förmedla värdegrunden men för att förtydliga varför lärare i ämnet samhällskunskap, enligt föreskrifter som finns, får uppdraget mer konkret lutar jag mig mot ämnesplanen för samhällskunskap 1 där det står att kursen bland annat ska behandla demokratibegreppet, mänskliga rättigheter, grupper och individers identitet och sociala livsvillkor³³. ”So-ämnena är ett sätt att socialisera in eleverna i samhället och syftet har länge varit att fostra demokratiska medborgare”³⁴.

Det är även betydelsefullt att nämna att studenterna vilka finns representerade läser sitt sista år på utbildningen. Detta urval har jag gjort för att studenter i början eller mitten av sin utbildning inte har samma förutsättningar att svara på frågor gällande deras utbildning då de inte slutfört den ännu. Givetvis är jag medveten om kvarstående faktorer som kan bidra till en spridning av svaren. De facto är dock att lärarstudenter inte är en homogen grupp, vilket inte kommer att verka negativt för min studie. Tvärtom menar jag att då lärarstudenter är en heterogen grupp gynnar detta bredden på svaren vid intervjuerna. Vid urvalet har jag likväl tänkt på maximal variation då det även i heterogena grupper finns möjlighet för ett homogent urval. Jag har även funderat kring att innefatta nyexaminerade lärare i min undersökning för att delvis öka variation och delvis öka möjlighet för generalisering men efter noggrann eftertanke beslutat för att lärarstudenter är realistiskt lättare att få tag på baserat på tidsfråga och tillgänglighet.

³¹ Skolverket. Ämnesplan i Samhällskunskap

³² Ekman & Pilo. *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*, s. 59

³³ Skolverket. Ämnesplan i Samhällskunskap 1

³⁴ Skolverket. *Vilken är So-ämnenas kärna?*

Ett annat urval som jag valt att göra gäller läroplan och lärarutbildning. Jag har valt att behandla de studenter som påbörjade sin lärarutbildning senare än 2001 och tidigare än 2011 och i och med detta kommer jag främst att behandla Lpo94 och Lpf94. Jag kommer även att behandla kursplaner för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde vilka finns för lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet och vid behov även Lgr11 för att möjliggöra kopplingar, se sammanhang, mönster och för jämförelsens variation. Samtliga respondenter läser vid Göteborgs Universitet.

Urvalet att intervjua fem studenter baseras på att jag anser detta vara rimligt med tanke på tid och det faktum att det inte finns ett oändligt antal studenter vilka i dagsläget läser sitt sista år, med samhällskunskap som ett av sina ämnen. Om antalet intervjupersoner är för litet blir generalisering svår och om antalet är för stort går det inte att göra några mer ingående tolkningar av intervjuerna³⁵. Det är därmed inte aktuellt med någon empirisk generalisering i uppsatsen utan snarare hitta typer av förhållningssätt som kan analyseras vidare i andra studier. Jag anser att fem respondenter är ett tillräckligt och realistiskt antal att ha med i en uppsats vilken är relativt hårt begränsad i tid och omfång.

3.2 Genomförande

Det är uppsatsens syfte och frågeställning som avgör valet av metod. För att kunna göra en analys av lärarstudenters förhållningssätt till fostransuppdraget samt värdegrunden gör jag i) intervjuer med fem lärarstudenter med fokus på deras upplevelser av hur fostransuppdraget och värdegrundsbegreppet behandlats på lärarutbildningen ii) mot bakgrund av en genomgång av kursmål för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde på lärarprogrammet samt läroplaner från 1994. Jag behandlar kursmål för samhällskunskap för lärarstudenter vilka påbörjade sin utbildning mellan 2001 och 2011 och därmed åtminstone påbörjade sin utbildning då Lpo94 och Lpf94 var aktuella, med fokus på fostransuppdraget. Jag gör detsamma med de tre kurserna inom allmänt utbildningsområde då samtliga lärare för gymnasiet genomgår dessa. Jag presenterar även en bakgrund av Lpo94 och Lpf94 med fokus på fostransuppdraget och värdegrunden. Jag använder mig av en tematisk analys för att kategorisera upp insamlad data i olika teman, vilket innebär att jag arbetar utifrån dessa för att besvara frågeställningarna. De teman jag har valt är fostran och värdegrund.

³⁵ Kvale & Brinkmann. *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 129

Jag har genomfört intervjuer med berörda lärarstudenter med målsättningen att deras upplevelser och förhållningssätt skulle lyftas fram. Det är alltså förekomst av diverse förhållningssätt och inte frekvens som är av betydelse för denna uppsats. Därefter ges en genomgång av föreskrifterna samt intervju svaren. Det empiriska underlaget utgörs av undersökningar av verkligheten, vilket i mitt fall är intervjuer med lärarstudenterna i fråga, samt genomgången av dokument såsom kursmål och läroplaner. Den analysmetod jag använder vid arbete med kursmålen är en genomgång samt kartläggning och kategorisering av begrepp vilka är kopplade eller relevanta för fostransaspekten.

Jag har valt att göra en respondent-undersökning för att det är svarspersonerna själva och deras egna tankar som är en del av mina studieobjekt. Därmed ställs också samma kategorier av frågor till samtliga svarspersoner³⁶. En samtals-intervjuundersökning av respondentkaraktär bygger på människors, vilket i mitt fall är lärarstudenters, intryck om olika företeelser man vill komma åt, vilket i mitt fall är fostransuppdraget. Samtals-intervjuundersökningar ger goda potentialer att registrera svar som är oväntade och även följa upp svaret i fråga. Denna metod bidrar till större utrymme för interaktion mellan mig som forskare och mina intervjupersoner än vad en enkät skulle göra. För att förtydliga detta kan, enligt Metodpraktikan en gränsdragning mellan frågeundersökningar och samtals-intervjuundersökningar göras vilken den första handlar om frekvens medan den senare handlar om synliggörande³⁷. Det som är samtals-intervjuundersökningens styrka i jämförelse med enkätundersökning är att samtals-intervju ger en bättre kartläggning av människors uppfattning på området lärarutbildning, för att därefter bjuda mig som undersökare möjlighet för att utveckla begrepp och definiera kategorier.³⁸

Jag har kontaktat samtliga lärarstudenter som läser sitt sista år på lärarutbildningen för grundskolans senare år och/eller gymnasiet, och även har samhällskunskap som ett av sina ämnen, via studentmail eller SMS. De respondenter som kontaktats via mail har jag fått tag på genom studieadministratören på Lärarutbildningen. På grund av att svarsfrekvensen inte var så pass hög som jag hade önskat via mail, trots påminnelse en vecka senare, har jag tagit kontakt med några respondenter via SMS. Därmed har jag även använt mig av snöbollsmetoden, vilken innebär att en intervjuperson som deltog härledde mig till en annan

³⁶ Esaiasson m.fl. 2012. *Metodpraktikan*, s. 228

³⁷ Ibid, s. 251-252

³⁸ Esaiasson m.fl. 2007. *Metodpraktikan*, s. 223-259

intervjuperson. Detta innebär att en del av svarspersonerna har jag läst nästan en termin med på lärarprogrammet och dessa är därmed inga främlingar för mig. Detta faktum anser jag inte stå i vägen för uppsatsen alls då mina respondenter inte är subjektiva experter. Det är tankekategorierna som lärarstudenterna kan bidra till och inte individerna i sig som är intressanta, därför går det att ersätta en eller flera personer i urvalet med andra lärarstudenter som är lika de första med avseende på de relevanta urvalskriterierna³⁹. Intervjun är semistrukturerad med fokus på bestämda teman, vilket leder till att den då varken är för hårt strukturerad med standardiserade frågor eller helt saknar riktlinjer⁴⁰. Jag ser då potential i att intervjuerna kan anpassas till varje individ i den mån det är möjligt. Jag har intervjuat fem personer och jag transkriberar allas intervjuer och använder dem i uppsatsen. Respondenterna kommer att vara anonyma i studien, vilken information även de delgivits. För att underlätta läsning i analysen presenterar jag respondenterna, givetvis med fiktiva namn.

Respondent 1: Tomas. Läser sin nionde av tionde termin på lärarprogrammet med inriktningarna samhällskunskap och religionskunskap.

Respondent 2: Sara. Läser sin tionde av tionde termin på lärarprogrammet med inriktningarna samhällskunskap och religionskunskap.

Respondent 3: Anton. Läser sin nionde av tionde termin på lärarprogrammet med inriktningarna samhällskunskap och matematik.

Respondent 4: Martin. Läser sin nionde av tionde termin på lärarprogrammet med inriktningarna samhällskunskap och mediekunskap.

Respondent 5: Hanna. Läser sin nionde av tionde termin på lärarprogrammet med inriktningarna samhällskunskap och religionskunskap.

Som konstaterat har undersökningar gällande studenters upplevelser beträffande deras utbildning gjorts. Dock behandlar dessa bredare teman än vad jag i min uppsats är ämnad att göra. Jag har heller inte kommit över någon forskning vilken enbart behandlar lärarstudenter vilka har samhällskunskap som inriktning. Det finns heller inte någon tidigare forskning av studenters upplevelser eller förhållningssätt gällande fostransaspekten. Då jag menar att detta är av stor betydelse och att fostransuppgiften främst är koncentrerad och tydlig i ämnet samhällskunskap, med tidigare hänvisning till ämnesplan för samhällskunskap, ser jag denna uppsats fylla en lucka i forskningen. Begreppet ”fostran” kan verka brett i sig men jag

³⁹ Esaiasson m.fl. 2012. *Metodpraktikan*, s. 259-262

⁴⁰ Kvale & Brinkmann. *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 43

kommer att smalna av begreppet till mindre och transparentare definitioner.

Operationalisering har skett genom att begreppen har blivit definierade i teoriavsnittet samtidigt som diskussion kring olika definitioner av begreppen förekommer. Frågan är relevant att koppla till samhället i stort då skolans uppgift och plats i samhället är oundvikligt och odiskutabelt betydande.

3.3 Giltighet

Intervjuerna transkriberar jag för att kunna urskilja typer av förhållningssätt gällande fostransuppdraget samt värdegrunden. Intervjumaterial har bearbetats genom att i) transkriberas, och sedan ii) analyseras genom en tematisk analys. Därmed stämmer den teoretiska definitionen och den operationella indikatorn väl, vilket i sin tur innebär att det råder god validitet.

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv är det enda som vi kan studera när det kommer till interaktion med människor det vad människor skriver, säger eller gör. Det som de skriver, säger eller gör är dock alltid kontextuellt bestämt. Vid en intervjufråga får jag reda på vad respondenten anser rimligt och önskvärt att säga i just den aktuella situationen.

Intervjupersonens faktiska åsikt är därmed ingenting som jag kan uttala mig om. Det som Säljö dock håller före är att med våra handlingar och vår förståelse ingår i och skapar kontexten, vilket i sin tur skapar en identifierbar helhet och en social praktik⁴¹.

Reliabiliteten, det vill säga frånvaro av slumpmässiga eller osystematiska fel⁴², behärskade jag genom att utgå från intervjupersonernas svar grundligt med bakgrund av valda teman – fostran och värdegrund.

3.4 Etiska överväganden

Eftersom det alltid finns ett anlag för att väcka känslor och upplevelser av olika slag i samspel med människor har jag vid intervjutillfällena tagit ställning till detta. Jag har informerat varje respondent om min uppsats syfte och relevans. Jag har även informerat dem hur intervjun kommer att gå till i syfte att de ska uppleva största möjliga trygghet. Respondenterna hade

⁴¹ Säljö (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*, s. 115-117

⁴² Esaiasson m.fl. 2012. *Metodpraktikan*, s. 63

själva helt rätt att bestämma om och hur länge de ville delta i intervjun. De medverkande försäkrades om en anonymitet, vilken jag är mycket noggrann med. Hur långt de kommit i utbildningen samt vilka ämnen de är specialiserade inom är den enda upplysningen som finns dokumenterad i uppsatsen, och vilken jag även informerat dem om. För att uppfylla autonomikravet används uppgifter om respondenterna endast för forskningsändamålet. Ingen sådan information har lämnats till någon annan.

3.5 Förförståelse

Det är uppenbart att jag har förutfattade meningar gällande huruvida lärarutbildningen lyckats skapa trygghet och säkerhet med avseende av fostransuppdraget och även värdegrundsbegreppet. Det är omöjligt för mig att inte ha någon uppfattning alls då jag personligen tagit del av utbildningen i och med att jag läser mitt sista år. Genom att delta på bland annat föreläsningar, examinationer, praktik, seminarier och samtal med kurskamrater har min bild av verksamheten och dess utformning skapats. Inom hermeneutiken finns grundtanken att vi aldrig möter världen förutsättningslöst. Förförståelse är nödvändigt för att förståelse överhuvudtaget ska vara möjligt då vi utan förförståelse skulle sakna någon riktning för våra idéer⁴³. Det är alltså med hjälp av min förförståelse som mitt val av forskningsområde har påverkats och även satts i sitt sammanhang. Det är dock viktigt att ha i åtanke att förförståelse är reviderbart, för annars skulle ömsesidig förståelse mellan människor aldrig kunna ske⁴⁴. Jag har under hela processen varit väl medveten om min obestridliga förförståelse gällande lärarutbildningen och mitt egna förhållningssätt gentemot fostransuppdraget och värdegrunden. I och med detta har jag delvis förankrat min intervjuguide i tidigare forskning gällande fostran och värdegrund. I analysen har jag lutat mig på tidigare forskning, diverse studier och teorier för att utesluta påverkan av egna åsikter.

4 Resultat och analys

Jag presenterar först genomgången av kursplaner som finns på lärarutbildningen för samhällskunskap och allmänt utbildningsområde samt Lpo94 och Lpf94. Senare redovisar

⁴³ Gilje & Grimen. *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, s. 179

⁴⁴ Ibid, s. 184

och analyserar jag lärarstudenternas upplevelser och förhållningssätt till fostransuppdraget med koppling till teori och tidigare forskning.

4.2 Kursplaner på lärarutbildningen för samhällskunskap HT07

De krav vilka finns ställda av samhället på lärare introduceras i lärarutbildningen och finns uttryckta i examensmålen och däribland kursmålen. Därmed är genomgången av dessa relevant för uppsatsens syfte. Eftersom syftet är att analysera om lärarstudenter upplever att de fått tillräckliga verktyg för fostransuppdraget samt deras förhållningssätt till fostran och värdegrund har jag valt att göra detta mot bakgrund av kursplaner från 2007. Detta för att den nyare lärarutbildningen eller läroplanen (Lgr11) inte är aktuell för uppsatsen då samtliga respondenter påbörjade sin utbildning tidigare än den nyare lärarutbildningens start. Individen förväntas under lärarutbildningen utveckla färdigheter och omvärldsuppfattningar som ska vara till hjälp i det senare lärararbetet och därmed ge effekter i den verksamhet läraren genomför⁴⁵.

Allomfattande syfte med samhällskunskap inom lärarutbildningen är följande:

”Studenterna skall utveckla kompetens för att förstå och analysera samhällen och samhällsförhållanden. Studenterna skall utveckla förståelse för hur människor erfar sin omvärld och utifrån detta skapa miljöer och verktyg för lärande. Studenterna skall utveckla förmåga att påverka sin egen omvärld och träna barnens förmåga att påverka sin omvärld. Studenterna skall förberedas för och utvecklas till lärare”⁴⁶

Jag listar nedan begrepp/delar av meningar från de olika kursplanerna⁴⁷ med fokus på värdegrundsbegreppet och fostransuppgiften:

1. Reflektion och olika perspektiv kring samhället
2. Demokrati
3. Kön, klass, etnicitet
4. Samhälleliga strukturer

Här kan vi knyta an till Holmqvist som, med bakgrund av internationella forskningsartiklar, presenterar att lärares kompetens förutom kunskap i ämnet man undervisar finns i förståelse för samhället i stort, globalisering, mångkulturalitet och social utveckling.

⁴⁵ Fransson & Morberg. *De första ljuva åren*, s. 19

⁴⁶ Göteborgs Universitet – Lärarutbildningsnämnden. *Samhällskunskap*

⁴⁷ Göteborgs Universitet, Kursplan LSA110; Kursplan LSA150; Kursplan 220; Kursplan LSA250; LSA260

4.3 Kursplaner på lärarutbildningen för AUO

Allmänt utbildningsområde (AUO) innehåller grundläggande och generella kunskaper för alla typer av lärare. Jag väljer att omfatta AUO på grund av att alla de lärarstudenter vilka läser sitt sista år har genomgått åtminstone två av sina tre AUO-kurser. Därmed är denna del av betydelse då studenternas upplevelse av lärarutbildningen inte enbart grundar sig på samhällskunskapsämnet. Dessa kursplaner gällde de studenter vilka påbörjade sin utbildning 2001 fram till den senaste lärarutbildningens förändrade kursplaner.

Jag listar nedan begrepp/delar av meningar från de sex kursplanerna⁴⁸ med fokus på värdegrundsbegreppet och fostransuppgiften:

1. Främja barn och ungas lärande
2. Styrdokument
3. Lärarens ansvar för elevers allsidiga utveckling
4. Etik
5. Värderingar
6. Demokrati
7. Kultur

4.4 Lpo94 och Lpf94

Här presenteras diverse begrepp/meningar kopplade till värdegrundsbegreppet samt fostransuppgiften vilka finns presenterade i Lpo94 och Lpf94. För att förtydliga detta är Lpo94 läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskolan och fritidshemmet och jag använder den på grund av att respondenterna blir behöriga lärare för grundskolans senare år utöver gymnasiet. Lpf94 är läroplanen för de frivilliga skolformerna, däribland gymnasieskolan.

1. Demokrati
2. Människans egenvärde
3. Kristen tradition och västerländsk humanism

⁴⁸ Göteborgs Universitet, Kursplan LAU100; Kursplan LAU160; Kursplan LAU200; Kursplan LAU250; Kursplan LAU300; Kursplan LAU350

4. Generositet
5. Tolerans
6. Överföra ett kulturarv av värden, traditioner, språk och kunskaper
7. Solidaritet
8. Mångfald
9. Förbereda för yrkesliv och vidare studier samt samhällsmedborgare vilka ansvarar för sitt egna liv

Den svenska gymnasieskolans främsta mål är att göra elever till ansvarstagande människor med rådande samhälleligt präglade värden. Det är även skolans mål att förbereda elever till att bli en del av utvecklande av samhällslivet. Verksamheten som skolan bedriver är alltså en samhällsbeställning och dessa de värden vilka lärare förväntas förmedla till elever.

Läroplansforskning som Törnvall gjort visade att 25 procent av alla lärare har en särskild skeptisk attityd gentemot läroplanens innehåll med hänvisning till dess ogenomförbarhet⁴⁹.

Det är alltså tydligt att läraren ska verka som bärare och förmedlare av värdegrunden vilket i sin tur innebär att det krävs att läraren behärskar demokratifostran och förtydligar att skolan inte är värdeneutral.

Härmed kopplar jag detta avsnitt till läroplansforskning vilken håller före att skolans styrdokument är styrda från politiskt håll och därmed ett verktyg från dess håll att överföra och rekonstruera värderingar i enlighet med det svenska samhället. Tidigare läroplansforskning pekar på det faktum att uppfattningar om vad som är värdefull kunskap varierar. Olika åskådningar på kunskap, skolans roll, samhället och demokrati framträder olika under olika tidsepoker men samexisterar också inom ett och samma samhälle vid en viss tid⁵⁰.

5 Lärarstudenters upplevelse av verktyg och förhållningssätt till fostransuppdraget och värdegrunden på lärarprogrammet

Jag har, som nämnts i metodavsnittet, intervjuat fem stycken lärarstudenter och alla fem finns representerade för analysen. Intervjuerna är genomförda på tre olika institutioner vid Göteborgs universitet. Studenterna är enhälliga när det gäller att de finner ämnesstudierna det

⁴⁹ Fransson & Morberg. *De första ljuva åren – lärares första tid i yrket*, s. 78

⁵⁰ Arfwedson. *Om allmän didaktik och ämnesdidaktik i lärarutbildningen*, s. 44

som de varit mest nöjda med under sin utbildning. I analysen används fiktiva namn för studenterna, vilka även finns presenterade i metodavsnittet.

5.2 Förhållningssätt till fostransuppdraget

När det kommer till fostransuppdraget menar Tomas att fostransbegreppet för honom innebär etik och moral samt värdegrunden. Han menar att den innebär en slags avlastning för föräldrar och kan därmed ibland förekomma som en föräldrarelation. Han känner sig inte redo för att verka substitutförälder och inte heller för att lösa en konflikt som kan uppstå i ett klassrum. Till detta resonemang kan Morberg och Franssons forskning gällande lärares första tid i yrket kopplas där det tydligt framkommer hur lärarens roll både ska verka som kompetent som modersgestalt. Vidare önskar Tomas att det var mer fokus på hur man faktiskt ska göra i sådana situationer. Även Anton menar att han saknar färdigheter för konflikthantering samt många andra klassrumssituationer vilka kan uppkomma och menar att det alltid är hans handledare under den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) som löser det åt honom.

”Spelar ingen roll hur väl man kan sina ämnen om man inte kan hantera eleverna.” Hanna

Tomas resonerar kring statens önskan och mål om att en del av fostransuppgiften ska finnas på lärare för att dessa i sin tur ska se till att eleverna blir ordentliga och duktiga. Detta resonemang kan direkt kopplas till den värdepedagogiska teori som uppsatsen är förankrad i, vilken innebär att det är skolans uppgift att överföra rådande samhälleliga värden till elever. Sara menar att fostran för henne handlar om demokratiska värderingar och omsorg men anser att det är ett komplext och abstrakt uppdrag vilket tolkas olika av olika lärare. Anton menar däremot att fostran för honom innebär uppfostran. Han anser inte att han har verktyg för fostransuppdraget eftersom han aldrig fått lära sig hur han faktiskt ska göra konkret. Martin menar att fostransuppgiften för honom innebär att fostra elever till ett demokratiskt tankesätt med rättvisa som fokus och även genom att föregå som ett gott exempel: *”... och försöka att låtsas som att man är nån typ av supermänniska när man står där inför eleverna.”* Han menar att fostran handlar om att visa den rätta vägen men anser dock att vad en god demokrat är, är oklart i sig. Med detta menar han hur en ”god demokrat” handlar och beter sig i ett samhälle. Som tidigare nämnt kategoriserar Ekman & Pilo skolans demokratiuppdrag i demokratiska värderingar, medborgerliga förmågor och kunskaper om politik och samhällsfrågor, vilket här kan knytas an till Martins resonemang kring såväl demokratiuppdraget som

demokratibegreppet. Enligt Ekman & Pilo syftar kategorin ”demokratiska värderingar” till bland annat respekt för de mänskliga rättigheterna, solidaritet och rättvisa och det är just dessa aspekter vi kan finna i Martins tankegångar. Här kan även Rönnsströms studie gällande demokratiskt arbete kopplas där utslaget visade hur oeniga skolledare var beträffande vad demokratiskt arbete innebär. I relation till denna studie visar Törnvall på studier som visar att lärare på frågan gällande vad de anser att skolan skall fostra svarar: tolerans, respekt för människans egenvärde och demokrati. När respondenterna beskriver demokratiuppdraget verkar detta i stora drag vara klart men när de ska svara på om de är bekväma eller tillfreds med uppdraget präglas ändå svaren av osäkerhet.

Hanna menar att fostransbegreppet är komplext för henne men menar att hon trots det är tillfreds med den uppgiften.

”Det är inga verktyg som jag har fått i samband med lärarprogrammet, för verktygen är egentligen empati och känslan för rättvisa, man ska värna om de som är svaga och utstötta, men den biten hade man ju sen innan.” Martin.

Tomas ifrågasätter om det är rätt att lärare överhuvudtaget ska ha ett fostransuppdrag:

”Men det stora ifrågasättandet är, vill vi att våra lärare ska vara så pass diverse föräldrar, eller vad man ska kalla det, att de ska ha lite alla möjliga uppgifter? Det går ju helt tvärs emot det som sker i alla andra yrken i samhället, att man specialiserar sig mer och mer - ska då lärarna bli mer och mer allmänna?”

I detta påstående riktar han alltså kritik mot vad som klart och tydligt står i läroplanen gällande skolans uppgift: ”Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på”⁵¹. I praktiken finns inget utrymme för en sådan kritik då föreskrifterna är styrdokument vilka lärare är förpliktiga att följa.

Vidare ser Tomas att det på gymnasiet är samhällskunskapsläraren som bär det tyngsta ansvaret för fostransuppgiften och menar att det är samhällskunskapsläraren som ska definiera vad värdegrunden är för eleverna och vad de bör ha med sig i livet. Sara har en känsla av att fostransuppdraget främst ligger på lärare i de lägre skolåldrarna. Hon, Anton och Hanna menar att samhällskunskapslärare inte har ett större ansvar utan att alla i skolan har samma

⁵¹ Lpf94, s. 3

ansvar för att förmedla värdegrunden. Även Martin menar att alla lärare ska behandla värdegrunden lika mycket och att samhällskunskapslärare har ett större ansvar endast när det gäller demokratibegreppet. Även i detta fall kan Ekman & Pilos studie knytas an då dessa tagit fram kategorier gällande demokratiuppdraget utefter ämnet samhällskunskap. Fokus har skiftat gällande vad tonvikten ska ligga på i skolan och då främst i ämnet samhällskunskap, genom åren. Den första läroboken i ämnet samhällskunskap, Medborgarens bok, gavs ut 1884 och innehöll de kunskaper vilka då ansågs nödvändiga för en medborgare att inneha. Bronäs menar att även om tonvikten ligger på en kunskapsförmedling finns alltid fostransaspekten gällande att skapa attityder, värden och ett önskat beteende närvarande i samhällsundervisningen⁵².

"Jag tror att det här är det bästa man kan göra av sitt liv." Sara, beträffande läraryrket.

Sara uttrycker en önskan för mer handfasta, konkreta exempel och mer fallorienterad utbildning, vilket Anton instämmer med. Hon upplever en stor osäkerhet kring styrdokumentet och rent konkret vad allting innebär. Martin menar att han upplever att lärarutbildningen förväntar sig att VFU:n ska bidra till det mesta gällande värdegrunden: *"Sanning, verklighet och konkretisering – det får ni ta under tre veckor på VFU."* Hanna skiljer sig inte med de övriga när även hon eftertraktar utbildningen att vara mer verklighetsförankrad.

"Det har jag stört mig på under lärarutbildningen, att de aldrig har gett en konkreta tips."

Anton

Martins uppfattning innan han började läsa var att man skulle få mer praktiska exempel på vad lärare möter i vardagen. Han känner sig inte trygg i blivande rollen som lärare, och menar att lärarutbildningen gjort honom mer osäker i den rollen samtidigt som den gjort honom mer ödmjuk.

"Det gör inget att det inte skulle funka idag, att just DET exemplet funkade i DEN kontexten, eller nåt sånt där, men okej, det är ändå NÅT sätt att göra. Nu vet man inte ens vart man ska börja, ska man hänga i lampan, är det det första man ska göra eller?" Anton

⁵² Bronäs i Selander (2003). *Demokrati i samhällsundervisningen – kunskap eller fostran*, s. 189-191

5.3 Analys av lärarstudenternas förhållningssätt till fostran och upplevelser av i vilken utsträckning verktyg beretts

Med detta kan olika förhållningssätt till fostransuppdraget bland respondenterna finnas. De förhållningssätt till fostransuppdraget som kan urskiljas är avlastning, föräldrarelation, uppfostran, konflikthantering, vägledning, förebildsuppdrag och förmedling av demokratiska värderingar. Till detta kan värdepedagogiken kopplas vilken innebär att bland annat moraliska värden såsom normer och dispositioner överförs. Det finns även tydliga uttryck för viss osäkerhet, ängslighet och känsla av otillräcklighet hos intervjupersonerna vilket vi kan hitta i uttryck såsom att man inte är redo för att verka substitutförälder och att det finns klara yttringar gällande att det råder rådvillhet kring konflikthantering. Vi finner även uttryck för en önskan av handfasta och konkretiserande exempel från lärarutbildningen gällande hur fostransuppdraget faktiskt ska tillämpas. Det finns tydliga uttryck för avsaknad av verktyg gällande fostransuppdraget. Kritik riktas även mot föreställningen att den verksamhetsförlagda utbildningen ska vara den enda möjlighet att utveckla ens kännedom och prövning gällande fostransaspekten. Detta kan knytas till Morberg och Franssons studie gällande hur lärares syn på lärarrollen förändrades under deras utbildnings gång, och hur lärarna sammanfattade sin utbildning som präglad av ställningstaganden.

6 Förhållningssätt till värdegrunden

För att knyta an intervjupersonernas förhållningssätt gällande värdegrunden till teori kan Thornbergs studie framhävas gällande värdegrundsbegreppets komplexitet. ”De grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på”⁵³ och ”vårt samhälles gemensamma värderingar”⁵⁴ kan låta utomordentligt, riktigt och självklart men faktum är att parollerna tillåter vida tolkningar. Det finns därmed olika tolkningar av vad värdegrundsbegreppet är och hur det ska tillämpas i skolan. Thornberg hänvisar till tidigare forskning gällande värdegrundsbegreppet där det ter sig att begreppet för olika lärare har skilda innebörder och även till en fokusgruppsundersökning där det framkom att läroplanen i alls har någon särställning i lärarnas tänkande kring fostran och värdefrågor i skolan⁵⁵. För Tomas innebär värdegrundsbegreppet normer och etik samt statens sätt att överföra särskilda värden såsom

⁵³ Lpo94, s. 5

⁵⁴ Ibid, s. 10

⁵⁵ Thornberg. *Värdegrundspedagogik i skolans vardag: Interaktivt regelarbete mellan lärare och elever*, s. 35-36

alla människors lika värde. Detta kopplas direkt till den teori som uppsatsen är förankrad i, alltså traditionalistisk värdepedagogik⁵⁶ som vilar på en överföringsmodell där skolans uppgift är att överföra samhällsligt rådande värden i syfte att hålla samman en viss kultur. Tomas anser att begreppet är brett för honom och han ser en risk för vida tolkningsuppfattningar bland olika lärare. Han menar att aldrig under lärarutbildningen definieras värdegrundsbegreppet och därmed behandlas värdegrunden inte heller. Han upplever dock att utbildningen präglas av en typ av människosyn som man själv också ska ta till sig: *"Det blir som ett åsiktspaket som lärarutbildningen presenterar för en"*. Sara menar att värdegrundsbegreppet inte framförs tydligt i lärarutbildningen och det finns ingen vidare diskussion eller problematisering av begreppet: *"Det finns ett förgivet tagande i utbildningen att man faktiskt är bekväm med begreppet värdegrund och vad det innebär"*. För att koppla dessa resonemang och synsätt till läroplanen finns det uttryckt att värderingar vilka presenteras ska redovisas, utan att förbises någon gång;

Då värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska dock alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem⁵⁷.

Anton har inte reflekterat över värdegrundsbegreppet och det är inte helt klart för honom vad det innebär, men menar att det helt enkelt går ut på "vanligt hyfs". Han är inte heller trygg med läroplanens föreskrifter. Martin menar att det är fina ord i alla styrdokument vilka dock saknar innebörd av vad de betyder i praktiken. Han anser inte att lärarutbildningen behandlat värdegrundsbegreppet tillräckligt och även han anser att det är för abstrakt. Hanna menar också att begreppet enbart behandlats teoretiskt.

"Det är ju varje dag, man måste VARA värdegrunden på nåt vis." Hanna

"Jag tycker att det är svårt, jag tycker att det är komplext och jag tycker att det borde vara mer av det". Sara

"Man ska inte söka till lärarprogrammet om man inte kan skriva under på värdegrunden."
Martin

⁵⁶ Durkheim. *Moral Education*, s. 144

⁵⁷ Lpf94, s. 4

Martins citat här visar på en medvetenhet kring värdegrundens betydelse för lärarprofessionen vilket visar på en viss ambivalens kring själva begreppet och uppdraget i sig då han å ena sidan uttrycker osäkerhet samtidigt som det är klart för honom att man som lärare ska vara enig med värdegrunden.

6.2 Analys av lärarstudenternas förhållningssätt till värdegrunden och upplevelser av i vilken utsträckning verktyg beretts

Gällande värdegrunden och värdegrundsbegreppet hittas också olika förhållningssätt. De förhållningssätt till begreppet som respondenterna uttrycker är människors lika värde samt att det helt enkelt är vanligt hyfs. Vi kan här skåda, liksom förhållningssätt till fostran, osäkerhet när det kommer till värdegrundens innebörd i praktiken. Här kan vi urskilja hur begreppet uppfattas som brett och att det handlar om en tolkningsfråga. Det råder inte en lättfattlighet gällande värdegrunden och också här kan vi se en önskan av precision. Brandtzæg Gungen menar att läroplanerna blivit allt viktigare för all typ av uppfostran, undervisning och utbildning⁵⁸. I rapporten ”Kursplanen – ett rättesnöre?⁵⁹” på uppdrag av Skolverket, visar resultat på att medan många lärare är positiva till friheten vilken finns i och med tolkningen av kursplanerna, är många ambivalenta i förhållningssätten och önskar tydligare riktlinjer⁶⁰. Detta hade möjligtvis blivit utfallet i min undersökning också om omfattningen gällande respondenter hade varit avsevärt större.

Studenterna uttrycker att lärarutbildningen har varit tafatt gällande att konkretisera, presentera och ge möjlighet för reflektion gällande begreppets faktiska innebörd. Samtliga menar att det bara är någonting abstrakt som man har med sig eller som bara presenteras av lärarutbildningen subtilt. De menar att begreppet behandlats teoretiskt men oftast sträcker sig inte utbudet mer än så från utbildningens sida.

⁵⁸ Ibid, s. 247

⁵⁹ Skolverket. *Kursplanen – ett rättesnöre?*

⁶⁰ Ekman & Pilo. *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*, s. 68

7 Slutsatser

Skolan är, enligt Dewey, ett tydligt exempel på en miljö vilken utformats för att påverka sina medlemmars mentala och moraliska dispositioner⁶¹. Det finns tydliga föreskrifter i såväl Lpo94 som Lpf94 gällande fostransuppdraget som lärare har. Det är fastställt att alla lärare i skolans värld ska överföra ett kulturarv av värden, traditioner, språk och kunskaper till eleverna. Värdegrunden är fundamentet för fostransuppdraget i och med alla skolans styrdokument vilka används från statens håll för att överföra och återskapa värderingar vilka präglar eller skall präglade det svenska samhället. Tidigare forskning har visat att det finns olika uppfattningar kring hur värdegrundsbegreppet ska behandlas samt vad det innebär. Likaväl finns olika uppfattningar bland forskare hur fostransuppdraget ska förmedlas. Efter intervjuer med fem lärarstudenter för grundskolans senare år och gymnasiet med samhällskunskap som ett av sina ämnen visar resultat att denna oenighet även råder bland dessa. De begrepp vilka respondenterna var enhälliga kring var demokrati och mänskliga rättigheter, kopplat till värdegrunden. Lärarstudenterna uttrycker viss osäkerhet för hela läraruppdraget med fokus på fostran och avsaknad i lärarutbildningen för tydliga instrument gällande hur man som lärare faktiskt ska hantera många situationer vilka kan dyka upp. Vissa av respondenterna gav ett uttryck för att skolor vilka de varit verksamma på under VFU enbart behandlat värdegrundsarbetet som någon tematisk och tillfällig insats. Det finns starka uttryck för en önskan av konkretisering av både värdegrunden och fostransuppdraget.

Det är relevant att återigen nämna Ekman och Pilo här när dessa diskuterar problematiken som kan finnas med en socialisationsmodell där all relevant demokratifostran är så pass begränsad till enbart skolan. Samtidigt menar de att verkligheten är mer dynamisk än så och att skolan faktiskt inte utgör den enda tänkbara socialisationskontexten i samhället⁶². Det är dock betydelsefullt att komma ihåg att det faktiskt inte är någon annan institution som har demokratiuppdraget som ett uttalat uppdrag. Detta i sin tur innebär att uppdraget är förenat med läraryrket och bör därmed utgöra en anmärkningsvärd del i lärarutbildningen. De intervjuade lärarstudenterna gav också uttryck för att känner ansvar gentemot att de i samhällets tjänst som tjänstemän finns med i skapandet av de framtida samhällsmedborgarna.

⁶¹ Dewey. *Demokrati och utbildning*, s. 54

⁶² Ekman & Pilo. *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*, s. 61

I Törnvalles studie gällande läroplansforskning visade det sig att en stor del av lärarna vilka deltog var skeptiska till läroplanen med hänvisning till dess o genomförbarhet. Detta är intressant för att förklara osäkerhet när det kommer till begrepp såsom fostran och värdegrund.

Efter att ha gått igenom tidigare forskning, olika teorier och genomfört analys av intervjuer med lärare för grundskolans senare år och gymnasiet i samhällskunskap visar undersökningen att värdegrundsarbetet och fostransuppdraget är något som är aktivt. Skolans verksamhet är inte värden neutral. Det är aktivt på det sätt att uppdraget med värdegrunden som bas är tydligt formulerat i läroplanerna och i ämnesplanen för samhällskunskap. Respondenternas synsätt visar på att fostran- och demokratiuppdraget tillsammans med värdegrundsarbetet är någonting som man ska behandla på ett konkretiserande sätt på lärarutbildningen vilket därmed också förtydligar att detta är en aktiv process.

7.2 Metoddiskussion

Som tidigare nämnt bestäms metod efter vilken typ av undersökning som man gör. Då min studie ämnade analysera lärarstudenters egna upplevelser och förhållningssätt till fostransuppdraget ser jag kvalitativ metod fortfarande som det bäst lämpade tillvägagångssättet. Även för genomgången av kurs- och läroplanerna menar jag att en detta är bäst lämpat då jag önskade finna vilka begrepp som fanns kopplade till fostransuppdraget och värdegrunden, och inte i vilken utsträckning något eller några begrepp uttrycktes. Likaså gäller genomgången av läroplanerna från 1994.

Vad jag önskar att jag hade kunnat inkludera är relativt nyexaminerade lärares upplevelser och förhållningssätt då jag ser potential i att bredda analysen något. Dessa hade bidragit med kunskap och erfarenhet vilka lärarstudenterna måhända saknar. Anledningen till att jag valde att i mitt urval inkludera uteslutande lärarstudenter var på grund av tidsbrist och åtkomlighet. Respondenterna vilka finns representerade i uppsatsen är dock enligt min uppfattning av stor betydelse med tanke på deras kunskaper och erfarenheter då dessa är i slutskedet av lärarutbildningen och bistår därmed med aktuella upplevelser. Vid urval av läroplaner från 1994 baserade jag det beslutet på att samtliga respondenter påbörjade sin utbildning då dessa var gällande. Under deras utbildning har en ny skollag samt läroplan tillkommit vilket jag

även hade kunnat inkludera. Gällande fostran och värdegrund är det närmast identiska formuleringar som används i Lpo94, Lpf94 och Lgr11 vilket innebär att resultatet inte påverkats av detta urval i någon betydande eller större mening.

8 Betydelse för lärarprofessionen

Gunnel Colnerud & Kjell Granström diskuterar läraryrkets komplexitet i jämförelse med andra människovårdande yrken, såsom läkare och advokat, och menar att läraren vid sidan om att värna om elevers välbefinnande och tillgodoseende av deras intressen ska företräda samhällets intressen och värna om samhällets varaktighet⁶³. Jag anser att uppsatsens har väl praktisk betydelse för lärarprofessionen då lärarutbildningen är den organisation var resan börjar. Lärarutbildningen bör vara den instans vilken tillgodoser studenterna med de medel som de behöver för att utveckla all sin potential, för att bli de bästa lärarna som de kan. Den första tiden i professionen är på många sätt helt ny och för att öka graden av säkerhet och trygghet bör lärarutbildningen verka för att tillfredsställa dessa behov. Begreppet ”induction” är ett anglosaxiskt begrepp som används för att benämna den särskilda perioden i början av en lärares yrkesverksamhet där denne mentalt och praktiskt förflyttar sig från att vara lärarstudent till att vara en professionell yrkesman⁶⁴.

Jag anser även att uppsatsen är relevant ur ett samhällsnyttigt perspektiv, med bakgrund av Deweys studier kring utbildningens betydelse i en demokratisk gemenskap.

Genom att intervjua lärarstudenter vilka är i slutskedet av sin utbildning ges insikt i hur det betydande *fostranuppdraget* faktiskt upplevs och i vilken utsträckning studenterna själva upplever att de fått verktyg gällande fostransuppgiften. I och med detta kan vi i resultat och analys se att olika förhållningssätt gentemot fostransuppdraget framkommer. Då respondenterna uttrycker osäkerhet och otrygghet i fostransrollen samt visar på tvivel gentemot värdegrundsbegreppet är det befogat att mena att detta är bekymmersamt.

⁶³ Colnerud & Granström. *Respekt för läraryrket. Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*, s. 40

⁶⁴ Fransson & Morberg. *De första ljuva åren*, s. 22

9 Litteraturförteckning

Arfwedson, Gerd (1989). *Om allmän didaktik oh ämnesdidaktik i lärarutbildningen*. Didaktikcentrum, HLS Förlag Stockholm. Rapport 163:15.

Bronäs, A. (2003). *Demokrati i samhällsundervisningen – kunskap eller fostran* i Selander, S. (red). Kobran, nallen och majjen – Tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell (2002). *Respekt för läraryrket. Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Högskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm.

Dewey, John (1997). *Demokrati och utbildning*. Bokförlaget Daidalos, Göteborg.

Durkheim, Emile (1961). *Moral Education*. Free press of Glencoe, New York.

Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012). *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Liber AB, Malmö.

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena (2012). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Nordstedts Juridik AB.

Fransson, Göran & Morberg, Åsa (2001). *De första ljuva åren – lärares första tid i yrket*. Studentlitteratur, Lund.

Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg.

Holmqvist, Mona (2011). *Skolan och läraruppdraget – att bli och vara lärare*. Studentlitteratur, Lund.

Jarl, Maria & Rönnberg, Linda (2010). *Skolpolitik. Från riksdagshus till klassrum*. Liber AB, Malmö.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.

Lundgren, Ulf P (1989). Att organisera omvärlden – En introduktion till läroplansteori. Stockholm: Utbildningsförlaget, på uppdrag av Gymnasieutredningen.

Premfors, Rune & Roth Klas (2004). *Deliberativ demokrati*. Studentlitteratur, Lund.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Nordstedts akademiska förlag

Thornberg, Robert (2006). *Värdepedagogik i skolans vardag: Interaktivt regelarbete mellan lärare och elever*. Linköpings Universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande. Linköpings Universitet, Utbildningsvetenskap.

Törnvall, Anders (1998). *Skolan skall fostra – men hur? En analys av forskningen kring fostran i skolan*. Linköpings Universitet, Lärarutbildningen.

Uljens, Michael (red.) (1997). *Didaktik – teori, reflektion och praktik*. Studentlitteratur, Lund.

Internetkällor

Statens offentliga utredningar

En hållbar lärarutbildning – Betänkande av Utredningen om en ny lärarutbildning

SOU 2008: 109. Stockholm 2008

Hämtat 2 december 2013, från

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/67/37/b4b3b355.pdf>

Göteborgs Universitet: Samhällskunskap

Hämtat 12 november 2013, från

Kursplan LSA110:

http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1231/1231359_LSA110_kursplan_070717.pdf

Kursplan LSA150:

http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1231/1231358_LSA150_kursplan_070717.pdf

Kursplan 220:

http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1231/1231357_LSA220_kursplan_070717.pdf

Kursplan LSA250:

http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1231/1231356_LSA250_kursplan_080221.pdf

Kursplan LSA260:

http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1231/1231370_LSA260_kursplan_081027.pdf

Göteborgs Universitet: Allmänt utbildningsområde

Hämtat 24 december 2013, från

LAU 100

http://lun.gu.se/digitalAssets/1246/1246210_LAU100.pdf

LAU 160

http://lun.gu.se/digitalAssets/1246/1246211_LAU160.pdf

LAU 200

http://lun.gu.se/digitalAssets/1246/1246212_LAU200.pdf

LAU 250

http://lun.gu.se/digitalAssets/1246/1246213_LAU250.pdf

LAU 300

http://lun.gu.se/digitalAssets/1246/1246214_LAU300.pdf

LAU 350

http://lun.gu.se/digitalAssets/1246/1246215_LAU350_Kursplan.pdf

Helte, Stefan i Lärarnas tidning (2013-09-17). *Lärarstudenter: ge oss mer metodik*.

Hämtat 5 november 2013, från

<http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2013/09/17/lararstudenter-ge-oss-mer-metodik>

Lärarnas Riksförbund & Lärarförbundet (2006). *Lärarytbildningen måste förbättras*.

Hämtat 8 november 2013, från

<http://www.lr.se/download/18.15b211251268a18575180005226/1350672316841/Lärarytbildningen+måste+förbättras.pdf>

Lärares yrkesetik – principer.

Hämtat 18 november 2013, från

<http://www.laraesyrykesetik.se/web/yrkesetik.nsf/doc/005324D7?opendocument>

Skolverket (2012)

Hämtat 18 november 2013, från

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/so-amnen/tema-so/so-amnenas-karna-1.186613>

Skolverket (2013).

Hämtat 11 november 2013, från

<http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning>

Skolverket (2013).

Hämtat 18 november 2013, från

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-elevperspektiv/ar-forskarna-overens-1.195599>

Skolverket (2010).

Hämtat 20 januari 2014, från

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/analyser-och-utvarderingar/lagar-och-regler/kursplanen-ett-rattesnore-1.96583>

Sveriges Riksdag (2013). *Riksdagen i samhället*.

Hämtat 13 november 2013, från

<http://www.riksdagen.se/sv/Sa-funkar-riksdagen/Riksdagen-i-samhallet/>

Sveriges Riksdag (2013). *Skollag (2010:800)*

Hämtat 9 december 2013, från

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/#K1

Sveriges Riksdag. *Värdegrundsprojektet. Organ inom Regeringskansliet*.

Hämtat 21 januari 2014, från

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utredningar/Kommitteberattelser/Vardegrundsprojektet-Organ-ino_GNB2Ux6807D0/

10 Bilagor

Semistrukturerad intervju för examensarbete i Samhällskunskap

1. Börja med att
Presentera mig själv
Presentera uppsatsen
Presentera hur intervjun kommer att gå till
2. Enkla frågor:
Vilka ämnen har du läst?
Hur långt i utbildningen har du kommit?
3. Börja komma in på lärarutbildningen
Tycker du att lärarutbildningen har varit bra? Varför/Varför inte?
4. När jag säger fostran – vad tänker du på då?
Vilka begrepp hör till?
Vad tänker du när du hör ordet ”värdegrund”? Är detta begrepp tydligt för dig?
Framförs det tydligt i lärarutbildningen?
Kopplat till läraryrket – vad innebär begreppet fostran och värdegrund då för dig?
Anser du att lärare i samhällskunskap bär större ansvar gällande fostransuppdraget än lärare i andra ämnen? På vilket sätt?
5. Har du upplevt att fostran varit aktuellt tema under utbildningen?
Om ja – på vilket sätt? Om nej – hade du önskat det?
Hur behandlas fostransuppdraget under lärarutbildningen?
6. Känner du att du har verktyg för fostransuppdraget?
Om ja – är detta tack vare utbildningen? I så fall, utveckla! Om nej – hur känns det?
Har du reflekterat över det?
7. Finns det någon kurs som du läst på lärarutbildningen som varit mest givande för fostransaspekten?
Om ja – vilken? Och hur behandlade den kursen begreppet? Om nej – har du något förslag på när detta kunde tagits upp?
8. Känner du dig trygg i din blivande roll som lärare?
Om ja – utveckla, vad har gjort dig det? Aspekt på fostrandelen. Om nej – varför?
9. Vilken del i utbildningen har varit bäst?
Ämneskunskaper
Didaktik – upplever du att du är bekant med begreppet? Till vilken grad? Har denna del varit bra på utbildningen? Utveckla.
10. Om du ska sammanfatta din utbildning, hur gör du det?
11. Egna tankar/lägga till något